

AMAZON

TEXT *Olof Peronius*
FOTO *Sylvio Hoffmann*

Kommer, kommer inte? När börjar Amazon sälja svenska böcker? Nu. De är på väg in. I början enbart med fysiska böcker. Paket som sannolikt kommer att packas av Marko Werner eller någon av hans kollegor på lagren i Leipzig, Brieselang eller Bad Hersfeld i Tyskland. – Förmodligen kommer Amazon att gå till väga på samma sätt som de gjorde i Spanien: först en egen svensk sajt, där varorna skickas från Tyskland. Sedan, efter ett par år, när de analyserat kundernas uppträdande, kommer de att öppna ett eget lager i Sverige, säger Marko. Han vet hur det går till efter mer än fem år som packare i Amazons lager i Leipzig.

Det är veckan före jul och Augustusplatz i centrala Leipzig myllrar av folk. Påtagligt många bär tomteluvor – och nästan alla har gula västar. Det är Amazonarbetare som tillhör fackförbundet Verdi som strejkar, mitt under den vecka på året då Amazon har sin överlägset största försäljning. Stämningen är avslappnat uppsluppen. De strejkande är här för att möta Leipzigborna och förklara varför de lagt ner arbetet. Just den saken intresserar en äldre elegant klädd herre med slavisk brytning. – Ni är ju kommunister hela bunten, utbrister han och går därifrån med bestämda steg innan mannen i Verdi väst hunnit svara. Det är ett påstående med en viss

historisk inramning: torget de strejkande befinner sig på hette Karl Marx-Platz under DDR-tiden. Det var vid den närliggande Nikolaikirche som de så kallade Måndagsdemonstrationerna skedde. Demonstrationerna som var inledningen till den fredliga revolution som till slut ledde till DDR-systemets upplösning. Strejken, som planeras pågå i sex dagar, är Verdis största kraftsamling hittills för att försöka få Amazon till förhandlingsbordet. Företaget vägrar att över huvud taget prata med dem.

När det är tidigt skift ringer Marko Werners väckarklocka 04.00. Hans skift börjar två och en halv timma senare. Marko är en stadig man i rutig skjorta och slokmustasch som dricker sitt kaffe svart utan socker. Fram till året då han skulle fylla 30 jobbade han som byggarbetare. I dag är han 42 och fast anställd av Amazon. Vid halv sex-snåret lämnar Marko sin lilla lägenhet, belägen relativt centralt i Leipzig. Han hoppar på 3:ans spårvagn som tar honom till Amazons lager, eller ”fullfillment centre”, som det heter på Amazonspråk. Dryga tio minuter senare är han framme vid hållplatsen i Heiterblick, i stans nordöstra utkant. På vänster sida av gatan ligger en nyligen konkursad byggmarknad och på andra sidan ligger Amazons lager, 75 000 kvadratmeter lageryta, lika stort som elva fotbollsplaner. Marko går direkt till kantinen för att

få i sig dagens andra kopp kaffe och för att hinna snacka med kollegorna – det är inte möjligt när arbetstiden väl har satt igång. Kvart över sex är det insläpp till lagret, en kvart innan arbetet börjar. Marko går in genom ”säkerhetsslussen”, en metalldetektor av flygplatstyp, som orsakar köbildning varje gång man ska in och ut. Den finns där av rädsla för att de anställda ska stjäla från lagret. I början tyckte Marko att det var lite extremt, men numera tänker han inte på det. Eftersom han alltid lämnar sin mobil hemma när han jobbar, brukar han klara sig igenom kontrollen utan att det piper. Sedan en tid tillbaka tillhandahåller Amazon speciella skärp som går igenom säkerhetskontrollen – tidigare var det en del som gick bälteslösa till jobbet för att snabbare komma in och ut. Amazon bjuder även på en genomskinlig vattenflaska som man får ta med sig in, under förutsättning att den endast får innehålla vatten. **Mannen bakom** Amazons företagskultur och motto ”Have fun, work hard, make history” heter Jeff Bezos. Precis som Marko bestämde han sig för att byta bana i livet när han var i 30-årsåldern. 1994 var Bezos en framgångsrik finanshaj på Wall Street. Hans studiebakgrund var dock inte inom ekonomi, utan datavetenskap och elektroteknik. När han läste en rapport som förutspådde att nymodigheten ”Internet”

skulle växa med 2 300 procent årligen, kände han att det var en chans som kanske aldrig skulle återkomma. Jeff Bezos sa upp sig från sitt höglönlade arbete som påläggskalv på hedgefondsförvaltaren D. E. Shaw och flyttade till Seattleförorten Bellevue för att starta eget. Månaderna innan hade han noga funderat igenom vilka varor som kunde passa för att sälja på nätet. En av

anledningarna till att valet till slut föll på böcker var att de är relativt billiga såväl att skicka som att köpa. Eftersom det var helt nytt med internethandel räknade han med att kunderna inte skulle våga köpa särskilt dyra varor. Jeff Bezos första steg in i bokbranschen tog han på anrika Benson Hotel i Portland. Där gick han en fyradagarskurs i hur man driver en bokhandel, sponsrad av American Booksellers

Marko Werner har klarat de två prövoåren på Amazon och har fått fast anställning. Därmed är han i minoritet på jobbet. Antalet fast anställda är mindre än de säsongsanställda. Under julen är de mångdubbelt färre.

Association. En av föreläsarna var Richard Howorth, som driver Square Books, en oberoende bokhandel i William Faulkners gamla hemstad Oxford, Mississippi.

Howorth, som är besatt av service, berättade om hur han en dag fick höra att en kvinnlig kund hade något hon ville klaga över. Han gick ner för att se vad saken gällde. Kvinnan berättade upprört att hon hade parkerat sin bil framför bokhandeln och att det på något vis hade trillat ner blomjord från krukorna på bokhandelns balkong på hennes bil. Howorth erbjöd sig att personligen se till att bilen blev tvättad. De klev båda in i bilen och åkte till närmaste biltvätt. Den visade sig dock vara stängd. Kvinnan blev allt argare, så Howorth föreslog att de skulle åka hem till honom, där han tog fram trädgårdsslangen och själv tvättade bilen med svamp.

På vägen tillbaka till bokhandeln hade stämningen i bilen förbättrats åtskilligt. Kvinnan verkade rent av glad. Nästa dag kom hon tillbaka och köpte en hel trave böcker.

Senare har Bezos berättat om hur Howorths anekdot gjorde ett så djupt intryck på honom att han där och då beslöt sig för att göra ”kundservice till en av grundpelarna i amazon.com”.

Omställningen från det hårda men fria och omväxlande livet på byggena, där Marko Werner tidigare jobbade, var ”vansinnigt stor” när han först kom till Amazon. Precis som alla andra var han projektanställd de första två åren i företaget. En företagspolitik som innebär att Amazon kan välja och vraka över vilka som får vara kvar och vilka som får gå efter två år.

– I början tänkte jag: ”om jag nu skulle få fast anställning, vill jag i så fall överhuvudtaget fortsätta här?”. Jag vet att många kollegor funderat i liknande banor, för det är en omställning att komma hit. Men med tiden har jag vant mig vid hur det är här, säger Marko Werner.

De tidiga arbetstiderna stör honom heller inte så mycket. Varannan vecka växlar man från det tidiga skiftet 06.30 till 15.00 till att jobba kväll, 15.00 till 23.30.

– För mig personligen så är tidsramen på två veckor bra vald. Det är ju

en biorytmomställning, så det bör inte vara för tätt mellan skiften. Men efter två veckor är man rätt less på att stiga upp så tidigt, och då passar det bra med två veckor sent skift, då man kan sova lite längre på morgnarna, och sedan utföra bankärenden eller gå till doktorn och sådana saker.

Nackdelen är att det sociala livet blir lidande – Marko kan till exempel inte göra upp några fasta vanor för sin fritid. Spelar hans kompisar bowling varje onsdagskväll kan han bara vara med de gånger han har morgonskiftet – och då vill han oftast lägga sig tidigt för att orka upp till klockan fyra nästa dag.

När Marko gått den långa vägen från kanten till sin arbetsstation kryssar han sig i närvarolistan och sätter sitt kort i stämpelklockan. På listan står vad han och de andra packarbetarna ska göra under dagen.

Halv sju har varje avdelning på Amazonlagret ”staff meeting”, morgonmöte. Avdelningschefen går kort igenom vad som gäller under dagen. Det kan handla om beställningsvolymen. Andra dagar kan det röra viktiga säkerhetsföreskrifter eller om det har skett några

förändringar någonstans i produktio- nen. Mötet tar nästan aldrig mer än fem minuter.

Marko går till sin arbetsplats, plockar åt sig wellpapp och börjar beta av varorna han har i sin ”cart”, en rullvagn av liknande typ som används på biblio- tek. En sådan vagn innehåller mellan 30–70 artiklar, beroende på storlek. Han plockar upp och packar in försändelser i en brun kartong tillsammans med en räkning och kör paketet i en maskin som sätter på en adresslapp. När han är klar går han vidare till nästa artikel, och nästa.

Målet som Amazon har satt upp är att varje ”packer” eller packare ska klara av 45 paket i timmen. Det är högt satt – Marko, som är en erfaren pack- are, kommer kanske upp till den nivån under en eller två timmar per dag. Över en hel dag brukar han ligga på ungefär 85 procent av målet.

Målet höjs dessutom kontinuerligt. När Marko började på Amazon låg det på 37 paket i timman. För Amazon är det ett effektivt sätt att få medarbetarna att jobba snabbare.

– Arbetsrättsligt så har det

naturligtvis ingen relevans, även om man skulle ligga långt under målet. I våra kontrakt står det ju inte att vi måste packa så och så många varor per dag, säger Marko.

– Men psykologiskt så byggs det upp ett tryck när man får feedback och chefen visar att man har tappat i fart, eller att man är långsammare än sina kollegor. Det utnyttjar naturligtvis Amazon. De, som ännu inte fått fast anställning, jobbar på av bara sjutton för att visa att de bör vara bland dem som får vara kvar efter två år, säger Marko.

När Jeff Bezos funderade över var han skulle etablera Amazon, tittade han på olika platser i Kalifornien. Men när han fick reda på att kunder som handlade på nätet inte behövde betala ”sales tax” – en skatteform som motsvarar moms i Sverige – i de delstater där näthandels- företaget inte har några fysiska butiker eller kontor, bestämde han sig för att flytta till en mindre folkrik stat. Då blev skatten minimal. Det blev Washington och Seattle.

Våren och sommaren 1995 var Amazon ett företag där Jeff Bezos, hans

fru MacKenzie och IT-specialisten Shel Kaphan skötte verksamheten från paret Bezos garage, närmare bestämt från ett skrivbord som de byggt av en gammal dörr. När Amazon efter ett tag flyttade till egna större lokaler, följde dörr- skrivbordet med – Jeff Bezos älskade att använda det som en symbol för företags sparsamma stil.

– Vi sätter stort värde på att endast lägga våra pengar på sådant som har direkt betydelse för vår verksamhet. Hur våra möbler ser ut, det bryr sig inte våra kunder om ett dugg, förklarade han i en intervju.

I oktober 1997 sålde Amazon sin mil- jonte bok, och den här gången åkte den alltid lika PR-medvetne Bezos person- ligen för att leverera den – till en kund i Japan.

Året därpå tog företaget steget över Atlanten när man sjösatte en brittisk och en tysk Amazonsajt.

Utbudet på Amazon kom snart att omfatta även annat än böcker. 1999 var det dags att leverera den tiomiljonte beställningen. Ett tecken i Amazontiden var att Jeff Bezos den här gången inte fick leverera en bok, utan ett golfset,

till en byggarbetare i Boston. Samma år utsåg tidningen Time Jeff Bezos till årets person. Bara tre personer har fått utmärkelsen när de varit yngre än Amazongrundaren: Charles Lindbergh, Elizabeth II och Martin Luther King.

Vid halvtio-snåret är dags för en 20 minuter lång frukostpaus för Marko Werner. En paus som inte räknas till arbetstiden. När den är över ringer det en klocka, och då gäller det att ha hunnit stämpla in vid sin arbetsplats igen. Problemet, som Marko ser det, är att det tar upp till fem minuter att ta sig bort till och ut genom säkerhetsslussen och bort till kanten, och lika lång tid tillbaka. Det innebär att det bara blir tio minuter kvar till att dricka kaffe, äta en macka, röka en cigarett eller vad man nu vill göra på sin paus. Marko, som är en fackföreningsmänniska, tycker att det vore mer rättvist om pausen började först när man har gått ut ur säkerhetsslussen.

– Det är ett tvisteämne, vi har i årtal slagits för att få till en förändring. Tysk arbetslagstiftning säger också att en paus börjar först när du inte längre står

till din arbetsgivares förfogande. Så länge jag inte har gått igenom slussen står jag fortfarande till arbetsgivarens förfogande – säger en förman till mig att jag ska göra något, så gör jag det. Gången tillhör arbetsgivaren. Men än så länge har inte Amazon lyssnat på våra argument. De har slagit fast att pausen börjar vid arbetsstationen och även slutar vid arbetsstationen. Det finns också stickdrogtester och de kontrollerar så att vi håller paustiderna, eller om vi lämnar vår arbetsstation i en eller ett par minuter, säger Marko.

Arbetsplatsen är byggd så att förmännen har en överblick över packningsstationerna.

– Uppe i gången finns det en liten avsats, och där kan förmännen överblicka hela arbetsplatsen. Packlinjerna ligger i en lång rad, så han ser om det är tomt någonstans längs linjen. Om någon inte är på sin arbetsplats blir det ett snack med förmännen. Händer det två-tre gånger går han till managern, och då blir det ett snack med honom och kanske en varning. Sådant tar de fasta på.

Som liten brukade Jeff Bezos följa med sina morföräldrar på husvagnssemester på somrarna. Vid ett sådant tillfälle stack han fram huvudet från baksätet och förmanade sin mormor att hon borde sluta röka. Tioårige Jeff, som

hade sett en reklamfilm mot rökning, berättade sakligt att han hade räknat ut att hennes rökande skulle leda till att hon skulle dö nio år i förtid.

Jeff Bezos berättade själv historien när han 2010 talade till avgångsstudenter på sitt gamla universitet Princeton, liksom vad den upplysningen ledde till: att hans mormor började gråta. Hans morfar stannade bilen, klev ur och öppnade bakhjulet. Jeff, som anade att han skulle få en utskällning, gick ut ur bilen.

– Min morfar tittade på mig och efter en stunds tystnad sa han med lugn och mjuk röst: ”Jeff, en dag kommer du att förstå att det är svårare att vara snäll än att vara smart”.

Syftet med att berätta en sådan anekdot är rimligtvis att säga ”där lärde jag mig en läxa för livet”.

För att kunna ha låga priser men ändå gå med vinst har Amazons strategi ända sedan starten varit att klämma åt underleverantörerna snarare än kunderna. Framförallt innebär det att de kräver att bokförlagen ska betala stora summor för att deras böcker ska få en framträdande plats på Amazons sajt. I takt med att företaget har växt, växer även dessa summor. Förlagen får aldrig veta hur mycket det egentligen påverkar försäljningen, men vägrar de att betala reagerar Amazon direkt. Historiskt har de fått räkna med att algoritmerna på Amazon.com inte

längre rekommenderar deras böcker. I den amerikanske journalisten Brad Stones bok om Amazon, *The everything store*, beskriver han Amazongrundarens tillvägagångssätt för att få de få förlagen som dristar sig att motsätta sig Amazons villkor att vika sig. Bezos döpte företagets förhandlingsstrategi gentemot mindre förlag till The Gazelle project, eftersom ”Amazon bör närma sig de här små förlagen på samma sätt som en gepard ger sig på en sjuk gasell.”

Det gjorde Amazon genom att helt plocka bort köpknappen för dessa förlags böcker på Amazons sajt. Varpå det inte dröjde länge förrän den växande jätten fick vad den krävde.

Med åren har Amazon förfinat den här tekniken. Ett litet förlag som vill sälja sina böcker på Amazon måste i vissa fall ge e-handelsjätten så mycket som 60 procents rabatt. Något som i slutändan innebär mindre pengar även till författarna. Förlagen vågar inte längre ligga ute med stora förskott, utan övergår till nya ersättningsmodeller allt mer baserat på faktiska siffror.

Jeff Bezos verkar se den här utvecklingen som lika darwinistiskt naturlig som att en sjuk gasell blir uppäten av en snabb och stark gepard.

– Amazon drabbade inte bokbranschen, det var framtiden som drabbade den, som han uttryckte saken i en intervju med tv-programmet *60 Minutes*.

A

Amazons internationella expansion

- 1995:** Amazon.com lanseras i USA.
- 1998:** Amazon.co.uk (Storbritannien) och Amazon.de (Tyskland).
- 2000:** Amazon.fr (Frankrike) och Amazon.co.jp (Japan)
- 2002:** Amazon.ca (Kanada)
- 2004:** Amazon köper den kinesiska sajten Joyo. 2007 byter den namn till Amazon.cn
- 2010:** Amazon.it (Italien)
- 2011:** Amazon.es (Spanien)
- 2012:** Amazon.com.br (Brasilien, endast Kindle)
- 2013:** Amazon.in (Indien), Amazon.co.au (Australien, endast Kindle), Amazon.com.mx (Mexiko, endast Kindle)
- 2014:** Nederländerna, Polen och Sverige?

Foto: Michaela Rehle REUTERS

När Amazon introducerade sin e-boks-läsare Kindle berättade de också, som i förbifarten, att alla böcker skulle kosta 9,99 dollar oavsett längd och litterär kvalitet. En samlad men överrumplad förlagsvärld konstaterade att priset var så lågt satt att Amazon förlorade pengar på i stort sett varje såld bok.

Prissättningen var en väsentlig del i Amazons strävan att skapa en e-boks-marknad vilket man också gjorde. Utan Amazon hade e-boksmarkanden knappast sett ut som den gör idag.

Det ledde också till att Amazon relativt snabbt skaffade sig ett defakto-monopol på den amerikanska marknaden.

För förlagen blev det en konfliktfylld period där Amazon dels pressade på för allt större rabatter samtidigt som Amazons strategi pressade ner priset på pappersböcker. Och det i en lågkonjunktur. I ett försök att skapa balans på marknaden och motverka Amazons monopol förenade sig fem av de största amerikanska förlagsgrupperna med Apple genom att skapa ett fastprissystem på e-böcker. Det höll i några år, tills den amerikanska regeringen stämde förlagen och Apple 2012. Förlagen valde att göra upp utanför domstol medan Apple valde att ta strid i domstol. En strid de förlorade.

När frukostpausen är över återgår Marko Werner till packandet. Har han tur har han hamnat bredvid någon som han tycker är intressant att snacka med. På lagret är de flesta anställda mellan 25 och 45 år gamla – det är svårt att vara äldre eftersom man, beroende på vilket avdelning man är på, antingen står hela dagen eller går kilometervis fram och tillbaka på lagret.

Över lag är det fler män än kvinnor bland de anställda och bland packarna är den fördelningen ännu tydligare. Anledningen är att det förekommer en del tunga lyft, även om varje enskilt paket inte får väga mer än femton kilo. – Det är egentligen inget fysiskt tungt arbete. Däremot är det hela tiden samma handgrepp, man gör alltid saker samma ordning, säger Marko.

– Vilken avdelning man än jobbar på så strävar Amazon efter att för enkla arbetsprocessen så att man helst gör likadant hela tiden. Det kallas

Amazonstandardisering, vem som helst ska kunna packa paket. Det gör vårt arbete rätt monotont, men tanken är att om jag blir skadad eller inte kan vara på min arbetsplats, då kan näste man ta över min arbetsuppgift och direkt veta vad som ska göras.

När en vara skannats in i Amazons datorsystem styr systemet i vilket hylla och i vilken låda varan ska placeras. Ett val som bygger på var det finns plats för just den typen och den mängden av varor vid det specifika tillfället.

Den som har till uppgift att placera varje vara i rätt fack och i rätt hylla kallas ”stewer”.

Var rätt ställe är ser han på sin handdator: Det kan stå P-4, B154, C45. Alltså fjärde våningen, andra tornet, rad 154, golv C, fack 45. Systemet har räknat ut i vilken ordning varorna ska placeras för att gångvägen ska bli så kort som möjlig för ”stewern”.

Denne skickar upp sin ”silver cart”, en metallfärgad vagn, i hissen. Själv får ”stewern” inte åka med. När han går upp för trapporna är det också väldigt noga med att han håller sig i räcket – annars väntar en tillsägelse från någon av förmännen. Något som det ofta grymtas missnöjt över bland de anställda. Bakgrunden till regeln är lagstiftningen i företagets hemland USA, där Amazon skulle tvingas betala stora skadestånd om någon anställd ramlar och skadar sig och det sedan visar sig att företaget inte nogsam t informerat om riskerna.

Efter att under en arbetsdag gått med vagnen fram och tillbaka mellan varuhyllelabyrinterna har en ”stewer” vandrat upp till 15 kilometer.

Alla på lagret använder sin handskanner flitigt hela arbetsdagen. Men ingen gör det lika ofta som ”stewern”: först ska lådan med varor skannas av, sedan den enskilda varan som ska läggas i hyllan, och sedan själva hyllan. På så vis vet datorsystemet exakt var allt befinner sig. Dessutom kan cheferna om de vill gå in och titta på hur arbetet fortskrider för varje enskild ”stewer”.

När Verdi-anslutna Amazonarbetare i Leipzig och Bad Hersfeld för första gången lade ner arbetet under två dagar i maj 2013 var det den första strejken i Amazons historia. Tyskland är å andra sidan också det första och enda landet

där en fackförening har lyckats att organisera Amazonarbetare. År 2000 försökte Communication Workers of America organisera 400 kundtjänstansställda i ett call center. Den gången lade Amazon helt sonika ned call centret där de jobbade. Som en del i en besparingsplan sa Amazon den gången. Vid andra tillfällen har företaget gett sina mellanchefer antifackliga broschyrer att dela ut, parat med uppmaningar att hålla utkik efter tysta ordväxlingar och andra tecken på facklig rekrytering.

I januari i år hade en liten grupp maskintekniker på ett Amazonlager i Delaware en omröstning om de skulle gå med i ett fackförbund eller inte. 21 av dem röstade nej och sex röstade ja. Eftersom det krävdes en enkel majoritet blev det ingen fackanslutning. Trots att frågan rörde en begränsad grupp, följdes omröstningen med stor spänning av allt från affärspress till politiker.

– Med dagens omröstning om tredjepartsrepresentation har arbetarna gjort klart att de föredrar direktkontakt med Amazon. Den direktkontakten är det effektivaste sättet att förstå och svara på våra anställdas önskningar och behov, kommenterade Amazons taleskvinna Mary Osako utfallet.

I september 2013 kom det ut att Amazon planerar att bygga tre nya Amazonlager i Polen och två i Tjeckien. Två länder där Amazon inte är verksamma i dagsläget. Många tolkade beskedet som ett svar på strejkerna i Tyskland: om det blir för mycket trubbel i landet så flyttar jobben österut.

R

Eftersom Polen nyligen byggt ut sitt motorvägsnät i västra delen av landet med hjälp av pengar från EU:s strukturfonder, är det tänkbart att lagren skulle kunna leverera till tyska kunder utan större tidsförluster.

I strejktältet utanför Amazonlagret i Leipzig är en representant för polska Solidaritet på besök. Tanken är att den legendariska polska fackföreningen, som uppstod på Gdanskvarvet 1980, ska samarbeta med Verdi, och på så vis undvika att tyska och polska arbetare spelas ut mot varandra.

Att strejken på Amazonlagret sker just veckan före jul är ingen slump. Detta är den viktigaste tiden på året för Amazon. Tyskland är Amazons största marknad efter hemlandet USA, och bara från lagret i Leipzig ska det skickas runt tre miljoner varor denna vecka. Kan Verdi störa den lukrativa julhandeln borde Amazon bli mer förhandlingsvilliga, resonerar de. För att hinna med alla beställningar på lagret är arbetsdagen förlängd med en timma under december för alla anställda, vilket innebär att morgonskiftet börjar redan 05.30 och kvällsskiftet slutar 00.30. Dessutom har 3 000 extra säsongsarbetare plockats in, en siffra som är högre än normalt, vilket många i strejktältet tolkar som att Amazon sett till att ha en buffertmarginal för att kunna säkra leveranserna även vid en strejk.

Redan när strejkplanerna blev kända kallade Amazonchefen Dave Clarke Verdis agerande för ett ”självsmål” i en intervju med nyhetsmagasinet Die Zeit. Han jämförde fackförbundets agerande med hur den julhatande bok- och filmkaraktären The Grinch stjal julen. ”Varför ska vi låta oss utpressas till att samarbeta med någon som hotar med att förstöra julfirandet för barnen?” frågade han.

I en intervju med Leipziger Volkszeitung sa Amazons Tysklandschef Ralf Kleber att uppgifterna om att 40 000 paket ska ha blivit liggande på lagret på grund av strejken var ”fullständigt nonsens”.

– Om Tyskland lades under snö och is i flera dagar, då vore jag mer bekymrad, sa Kleber, och fortsatte:

– Vi pratar om några få hundratals medarbetare. Mot dem står en högmotiverad och engagerad arbetsstyrka på runt 23 000 medarbetare.

I Leipzig var andelen strejkande högre än så: enligt Amazons egna uppgifter runt 400 personer av de runt 5 000 som jobbade på lagret under julruschen. Enligt Verdi var de strejkande snarare runt 500. En klar majoritet av dem var fast anställda.

– Jag tror att många av dem som ännu inte fått fast jobb avstod från att strejka av rädsla för att det ska påverka deras chanser att få förlängt, säger Marko, som var med i strejkledningen.

Han talar av egen erfarenhet: han väntade själv tills han hade fått fast anställning innan han ”kom ut” som fackligt aktiv på sin arbetsplats.

– Som öppet fackligt aktiv är det rätt osannolikt att ens projektanställning ska övergå till en fast tjänst, säger Marko.

När en kund har klickat ”köp” på amazon.de:s hemsida väljer Amazons datasystem från vilket av företagets nio tyska lager som varan ska skickas. Men först läses ordern i två timmar, ifall kunden skulle få för sig att avbeställa ordern eller lägga till fler varor.

Men till slut dyker beställningen upp i handdatorn hos en av de lagerarbetare vars jobb det är att hämta varorna. På Amazonspråk: en ”picker”, en plockare. På sin handdator ser plockaren var de aktuella varorna finns. Amazon tillämpar något som kallas ”kaotisk lagerhållning” – trots namnet det mest rationella och effektiva sättet att lagra varor på. Det innebär att lagret i Leipzig ser ut som en kinesisk bazar i megaformat, med varor av de mest skilda slag till synes slumpvist utplacerade. Intill en lastpall med Stephen King-böcker kan det ligga en låda med rakapparater. På andra sidan: en hylla full med rullskridskor.

Sedan år 2000 innehåller Amazons logotyp en pil – eller en leende mun, om man så vill – som går mellan a och z i företagsnamnet. Den ska representera att företaget numera säljer alla tänkbara produkter mellan den första och sista bokstaven i det engelska alfabetet.

Den amerikanska nättidningen Huffington Post listade nyligen några av de, i deras tycke, mest bisarra föremålen som fanns att tillgå på Amazon.com. Några exempel: en babydocka i naturlig storlek för att öva omskärrelse

av nyfödda gossebarn på, ”enhörningskött” på burk för 13,99 dollar, samt en 55-gallontunna med vattenbaserat glidmedel (motsvarande 209 liter) av märket ”Passion” för halva priset: 1 263,80 dollar.

När plockaren hittat varan han eller hon är satt att hämta, skannar plockaren av den med sin handskanter. Skannern har en knapp märkt med ett T, som i ”Tasks” (ett stående skämt är att det står för ”Terror”). Trycker man på knappen ser plockaren hur många produkter han eller hon hämtat i snitt per timma. Helst ska man klara 120, och som nybörjare bör man åtminstone hinna med 80. Ligger man lägre väntar ett samtal med en förman – som i sin dator kan se i realtid hur var och en ligger till.

Skulle någon tycka att detta verkar stressframkallande bör man veta att det kunde ha varit värre. Ett BBC-reportage, filmat med en dold kamera, visade nyligen hur plockare på ett Amazon-lager i Wales har det. Deras handdator

K

En 55-gallontunna med vatten-baserat glidmedel (motsvarande 209 liter) av märket ”Passion” för halva priset: 1 263,80 dollar.

Den amerikanska nättidningen Huffington Post listade nyligen några av de, i deras tycke, mest bisarra föremålen som fanns att tillgå på Amazon.

räknade ständigt ner det antal sekunder som återstod innan de borde ha hunnit hämta varje enskild vara. En stress-forskare som fick se filmen menade att sådana arbetsförhållanden leder till ”ökad risk för mental och fysisk sjukdom”.

För två år sedan köpte Amazon Kiva Systems, ett företag som tillverkar robotar som är specialiserade på stora lager. I dagsläget är det främst ”stewerns” och ”pickerns” arbete som hotas av framtida robotarbetare – på Youtube kan man se hur de redan i dag klarar av att placera ut varor i komplexa lagermiljöer.

När plockaren har sin vagn full ger han eller hon besked om det, och då kör en ”cart runner” vagnen till packningsstationen.

Där står Marko och ett tjugotal av hans arbetskamrater på linje.

När de får en artikel, skannar de av den. Systemet, som redan vet att artikeln är på väg, trycker ut räkningen för varan, och visar samtidigt vilken kartongstorlek den ska packas i – det finns ett dussintal att välja mellan.

Därefter packar Marko ordern och lägger den på det löpande bandet. Marko klistrar på en liten streckkod, innan paketet åker in i en maskin som läser av den – och sätter på en postetikett. Samtidigt väger maskinen paketet och kan på så vis också kontrollera att det är rätt artikel som ligger i paketet och att det är rätt antal artiklar.

När vikttestet är avklarat åker paketet ner i en container från UPS, Hermes

eller något annat speditorsföretag, beroende på vad som står på postetiketten. Vilken firma som får vilket paket bestäms också i systemet. När varan ligger i containern, går Marko vidare till nästa sändning, och nästa. Så fortsätter det fram till arbetsdagens slut. Hela tiden med samma handgrepp.

– Det är naturligtvis väldigt belastande för lederna. Som packare lyfter man paket på det löpande bandet och gör samma rörelse 500 eller 800 gånger om dagen. Då sliter man ut lederna. Plockaren, som hela tiden jobbar med handskanner, får spasmer i händerna eftersom han eller hon hela tiden måste trycka på den. Så fortsätter det, avdelning för avdelning. Det är hela tiden samma handgrepp här, säger Marko.

Får han ont?

– Jo, som packare känner jag också av mina leder, det gör lite ont ibland. Men det är inte så farligt. Man försöker ju själv att inte allt för ensidigt belasta en viss sida till exempel. Men det går bara till viss del.

– Man har ju arbetsuppgifter som måste utföras.

I strejktältet på Augustusplatz i centrala Leipzig i julas var Gregor Gysi, en av höjdarna i vänsterpartiet Die Linke och en av dem som ledde övergången från DDR till ett enat Tyskland, en av gästtalarna:

– Det finns, sa han, mindre företag som lägger vikt vid att deras personal mår bra. Men ju större en koncern är

desto mer fjärran verkar de vara från sina anställda. Jag finner det oförskämt av dess koncerner att säga att ”med facken pratar vi inte”. Mina herrar i Seattle: vi lever inte längre på 1800-talet!

Gysi möttes av rungande applåder och blåsande i visselpipor.

– En tredjedel av de långvarigt anställda hos er är projektanställda. Det retar mig något oerhört, måste jag säga. Det är en anställningsform som förstör liv. Titta på under vilka omständigheter folk lever. Titta på barnomsorgen, som visserligen är betydligt bättre här i Sachsen än i Bayern och på andra ställen. Eller ta det faktum att 52 procent av alla anställda upp till 35 års ålder har projektanställningar. Om min framförhållning ligger på sex månader – hur ska jag då känna att jag ansvarsfullt kan sätta ett barn till världen? Den tanken verkar inte över huvud taget ha slagit dem. Kampen som ni för är en kamp mot hela den här arbetsmarknadsmodellen med prekära förhållanden!

För Marko Werner handlade strejken om säkrare arbetskontrakt för nyanställda, bättre OB-tillägg, men också högre lön. Som det är nu tjänar arbetarna på Amazonlagret i Leipzig 9,55 euro i timmen det första året, motsvarande 84 kronor i timmen. I Tyskland, som det senaste årtiondet allt mer har gått mot att bli ett land med parallella arbetsmarknader där låglönedelen blir allt större och allt oöverskådligare, är det ändå en bra bit över den nya minimilön som ska införas senare i år. Den kommer att ligga på 8,50 euro i timmen.

Efter två år på Amazonlagret i Leipzig stiger timlönen till 10,99 euro, motsvarande 97 kronor. Samtidigt får man då även en mindre post Amazonaktier – men därefter får man inga fler löneförhöjningar, bortsett från justeringar mot inflationen. För Marko Werners del innebär det att han efter fem år i företaget får ut 1 840 euro i månaden i lön före skatt (motsvarande 16 266 kronor). Till det kommer en bonusdel, som brukar hamna någonstans mellan 17 och 130 euro. Beloppet är samma för alla anställda och baseras på hur god produktiviteten varit och om det varit någon arbetsplatsolycka. Marko vet aldrig i förväg hur stor bonusen blir, han

ser det som något av ett lotteri.

Lönenivån i östra Tyskland ligger fortfarande lägre än i landets västra del, något som även avspeglar sig i Amazons lönesättning på de olika lagren.

– Hade jag varit ensamstående hade det inte varit några problem att leva bra på lönen, jag har en liten lägenhet och små egna omkostnader. Men med en familj med tre barn är det en annan femma. Då blir det mycket större utgifter. Lägg till en bil, med försäkring... Man kan leva. Men semesterresor, tåg-resor? Det gäller att spara för att klara av det, säger Marko.

När han väl kommer iväg på semester blir det oftast bara några få dagar.

I konflikten mellan Verdi och Amazon hävdar de förstnämnda att lagerarbetarna borde få en lön baserat på tarifferna i kollektivavtal för anställda i handeln. Amazon å sin sida säger att de redan betalar högre löner än andra företag i logistikbranschen, som de menar att de tillhör. ”Det är inte som på Harrods där du har kunder framför dig vilket kräver en särskild utbildning. Många av våra anställda har

ingen utbildning alls. En del av dem har inte ens gått ut skolan med fullständigt betyg.”

Amazon ser heller inte någon anledning att skriva under något Tarifvertrag, kollektivavtal.

I en intervju i New York Times kommenterade Amazonchefen Dave Clark att det egentligen inte är en pengafråga – de skulle kunna betala vad facken kräver – utan att de över huvud taget inte vill förhandla med fackföreningar.

I februari 2013 sände den tyska public service-kanalen ARD ett reportage om Amazonlagren i Tyskland. Programmet, som fick stor spridning både i Tyskland och internationellt, visade hur Amazon via bemanningsföretag rekryterade personal från främst Spanien och Östeuropa. De övervakades av ett vaktbolag vars anställda hade nynazistiska kopplingar. Amazon reagerade genom att säga upp samarbetet med det aktuella vaktbolaget, och att övergå till att bara rekrytera folk på plats i Tyskland. Trots åtgärderna har förhållandena för de anställda på Amazon sedan dess

Strejkande Amazonarbetare i Leipzig veckorna innan jul. Strejkerna koncentrerade sig i först hand till anläggningarna i Bad Hersfeld och Leipzig och pågick i flera omgångar under 2013.

varit ett återkommande tema i tysk press, till viss del beroende på Verdis punktstrejker.

I början av januari i år kom en motreaktion: ett upprop författat av Amazonarbetaren Sandra Münch tillsammans med en handfull kolleger på lagret i Leipzig. De förklarade att de inte kände igen sig i den negativa bild som skapats i media av deras arbetsgivare, en bild som enligt uppropet även följer de Amazonanställda i privatlivet. Skrivelsen avslutades med raderna: ”Alla undertecknare distanserar sig från de nuvarande målen, argumenten och yttranden som Verdi offentligt uttryckt över Amazon och därmed även över oss”. Uppropet var underskrivet av 1081 Amazonanställda – vilket är fler än de som strejkande i Leipzig och Bad Hersfeld före jul.

Marko Werner bekräftar att det har uppstått en spricka på arbetsplatsen mellan de fackanslutna och de som kallar sig ”Pro Amazon”.

– Det är tråkigt, för vi är också för Amazon, vi vill också att det ska gå bra för företaget. Men vi anser inte att det ligger någon motsättning i det och att kämpa för bättre villkor för oss anställda. Det finns de som säger: ”byt jobb då, om du är missnöjd”. Jag tycker att det är fel väg att gå.

– Jag tycker det är bättre att försöka förändra saker inifrån.

Hur gick det för Jeff Bezos rökande mormor? Hon dog i cancer. °F

